

מבחר שירים

שירה טובה ומקורית מעמידה את הדברים בסדר חדש, מזווית-ראייה אחרת, בהרכב בלתי-שיגרתי. ולפעמים קמים אלה המת-קנאים בה וממציאים אי-סדר חדש, חוסר זווית ושליטת-מבנה, ומעמידים פנים כאילו אמרו דברים חדשים עד חדשניים. תופעה זו של ה"מקוריים" המלאכותיים (טול חצי דימוי, הרכב עליו חצי דימוי מעולם-דימויים אחר והרי לך דימוי מקורי וחדשני) נפוצה כיום כמאז ומתמיד.

הדבר מכאיב וצורם יותר כשהוא נעשה, במדע או לא במדע, על-ידי משורר צעיר שמבחר שיריו מעיד עליו כי יש בפיו מה לומר, גם הכלים מצויים בידו. מצער אפוא שהוא בוחר לא להתמודד עם בשורתו ועם כליו אלא הוא בוחר לו שיטה מלאכותית לעיצוב שירים שאינם קוהרנטיים.

היה זה, כמדומה, דוסטויבסקי שאמר: "אם אנשים סביבך אינם מקשיבים או שומעים לך או אותך—פול אפיים ארצה ובקש סלי-חתם... שהרי האמת היא כי באשמתיך קרה הדבר" [תרגום חפשי שלי—ג.ג.]. כלומר: שירה נכתבת לשם כל מה שהיא נכתבת לשמו, אולם שירה מתפרסמת בספר, ולו גם בהוצאת המחבר, כדי שיקראוה ויבינוה, כדי שתהיה קומוניקטיבית. ואם אין היא קומוני-קטיבית—פול אפיים, וגומר...

יש במבחר השירים של הדס עפרת דימויים יפים, כושר לירי, ציורים שובי-לב, אף אבחנות מקוריות. אלו הן פרודות השיר. הדברים באים בשרשרת אסוציאציות שקשה לעמוד על טיבן, רמזות פרטיות, זכרונות אישיים שאין לי כל ענין בהן. ועל כן חייב היה המשורר לקרוא את שיריו, ולו לפני הפרסום, בעיני שלי, ולהשלים לי את המילון הפרטי שלו (לדוגמה, השיר בעמ' 31—30).

כך מתגלגלים גם דיבורים שנראים סתמיים כמו השיר בע' 19, בשלמותו: לו בניתי ירושלים / על ירח / היתה השמש מקרינה אורה ממנו. / לו בניתי

ייסורי מצפון והטרדה-עצמית בלתי-פוסקת. אולם גם ההסברים מצויים בשירים אלה. אמנם, אין הם באים על דרך ההתנצלות כי אם דווקא על דרך של פריקת-חוויות, אך אי-אפשר שלא לקשר בין הדברים.

מצבו הנפשי של הדור-יורשה לי להציג במקרה זה את המשורר כמציג ומיצג רגשית של דור-מורכב כמה וכמה אלמנטים. האחד—פגישתו החדה, הצורבת, עם המוות: "עודנו יושב בעמדת העפר, שרוף וחרון / עד תום, כגוש בזלת שחור / ובידיו להבזור. / כולו צורף באש. יותר / כבר לא ניכר אם סורי הוא או יהודי / או מפוכח אחר. / רק פסל מצחין ושחור. / ובידיו להבזור." (ע' 21)

היסוד השני—אכזבתו האישית מערך שנטעו בו הוריו והכיוב—הוא ערך המשפחה, האחנה האנושית, אולי אפילו "האכפתיות": "רק תהה: מה מזורים / דרכי האלוהים, / כמה בודד יכול להיות / אדם / בין עשרה אחים".

(ע' 26)

ואז, כמובן, באופן טבעי מגיעה המסקנה: הפחד שבעקבותיו ציניות ולעג, ושסופו שיתוק כללי—כלומר, שינה: "בזוויות הפה, המתעקמות ברטט, / הפחד מטפס, ערום וחלקלק... / וכבר הוא מצחק מאופל האישון. / וכבר הוא מסיט בלעג קור אשו. / וכבר הגו רוטט כמו פוחלץ. / עד קפאון, עד שתק. עד אין עובר ושב / לצעוק אליו, לזעוק, ללחוש אליו מלה. / הכל בכדי. הכל לריק, לשוא".

(ע' 27)

דווקא בשיר שהוא סניטה כוחר עזי שביט לסכם, למעשה, את שבירת כל הערכים, את השיתוק שאחו בו—שיתוק הרגש, המחשבה, הבריחה לאינאונות, האמונה בלא-כלום: "כמה חבל שאין לך על מה להתודות". (ע' 33)

השירים כתובים בלשון מישירה. סגנונו של עזי שביט עדיין אינו מהוקצע כרצוי אך הוא בוחר במלות יום-יום ובאמצעים הברורים, היעילים והפחות מצטעעים לביטוי התיוה הבוטה שלו.

* הדס עפרת: מבחר שירים; הוצאת "בוש", תל-אביב, 1972 (?); עמ' 50.

ירושלים על שמש / היה הירח נשרף.

או :

אדם רגיל, לפני אכלו, הטוסט שותת קפה / חייב לתת בדעתו / על גובה העבים / ועל האפשרות לחשוב / בתוך מטר המלאכים, / ודאי יהיה קשה / לא לקרר את הקפה. (ע' 11)

גם הנטייה להכללות אוניברסליות לוקה בנאיביות ופוגעת בשיר הקטן שמנסה למצות חוויה מסוימת: "אדם קטע הוא נוף אכזרי, / עיניים כהות הן תרופה לכאב. / כל הדברים יגעים / נתתי ראשי בכיור, מימיו אדומים". ושיר זה מוסיף ועוסק בשמש, בסופריות, בין, במלכה ומלך, בגריגור שלי (?), בט"ו בשבט, בשחמט, ובמסקנה: "מישהו חייב להיות אשם", ובכן: יש בדברים משמעויות פזורות פה-ושם, אך הן אינן מתמקדות כדי תחושה אחת או חוויה אחת. נדמה כאילו המשורר מסתתר מאחרי האסוציאציות שלו תחת שיעסוק בנושא שהציב לעצמו, בנושא החשוב לו, בעצם, ולהעמיק בו עד מיצוי החוויה.

כך גם יורד אלוהים בכבודו ובעצמו ומשתתף בצורה פעילה בשירים. בשיר אחד הוא "יצא ממחבואו שלם" (ע' 26), בשיר אחר הוא "סומא וערום וטיפש" (ע' 28), ושוב בע' 33: "ודעתו זונה זכה ואלוהיו משועשע", ובע' 39: "לו היה לה אלוהים קטן / היתה בולעת אותו / בבוקר / עם כוס תה / בלי סוכר". אולי זה רצוי אצל בני גיל מסוים לבלוע את אלוהים, או כל גלולה אחרת, בבוקר עם כוס תה. אינני מוצאת בשיר המצוטט בזה אף לא את הצינינות האמיתית, שאליה כנראה התכוון המשורר.

בשירים העשויים מקשה אחת אפשר למצוא אמת שירית ואחדות תמונה שהן בעלות משמעות, כמו למשל בשיר הקטן בע' 8: "בתוך שדה אסוף, אלומות הבדידות / קוראות לעוף השמיים / ליפול. / אולי יפשוט העוף אדרתו / ויפלו השמים / ואולי לא". שיר קטן זה יש בו קפדנות בבחירת המלים ויצירת הדימויים ("שדה אסוף", למשל), יש מיתח בין אלומות הבדידות—שהן סטאטיות, לבין עוף-השמיים,

שהוא נע ועף ומוליך את הקול—וישנו הפתרון בלתי-הצפוי: נפילת השמיים, שהיא האנטי-תיזה לבדידותן של האלומות; וישנו קולו של המשורר, המטיל ספק גם בפתרון זה ומשאיר את האלומות תלויות בבדידותן... צ.ג.

פרפרים נופלים בלילה

כריכתו של קובץ שירים מפרפר זה שלפנינו היא קרטון מצופה אדום (אולי להעיד על מורשת הערכים המהפכנית של בית-ההוצאה ושותפיו לענין זה) ובמרכזו של האדום צורת פרפר מעשה-חושב בתכולה-הוי ובמרכז הפרפר מלבן ובו צדודית פרצופון חמוד של נערה שעיניה, בריכות-בחשבון, ניפסות אלינו היישר והעצב בהן עמוק עמוק, אפילו מריר כלשהו, אם אין אנו טועים הרבה מדי בחכמת-הפרצוף, ואשר לפרפר, החורר ונכ"ל בשחור-לבן, הוא והדיוקן אשר במרכזו, על גב הכריכה, ראה זה פלא: ארבע כנפיים ארבע כנפיים לפרפר ועל כל כנף חיתוך קוויה של מפת יבשת שלמה. על האחד אירופה, על השני אפריקה, וכן הלאה, עולם ומלואו על כנפי פרפר אחד, נופל בלילה— וגלוי-עיניים!

פרפרנו הנופל, התחלתי לומר... אבל שומה עלי לכבד את מינה של הכותבת, ולכן אומר: פרפריתנו הנופלת... אם כן, פרפריתנו זו מרבה להתבונן בחיים בעין בוחנת, נחננית. גישה אינטלקטואלית יש לה אליהם, אם אפשר להתבטא כך, הגם שאינה מדירה עצמה מפמירות של רגש. הנה כך, למשל, תאמר בשיר הקרוי "הבדל קטן" (ע' 14): "ילדים רועשים, / ומלאכים עולים, / ואנשים יורדים, / וזה כל ההבדל". וסמוך לאחר-מכן, בשיר הבא בע' 15, "האנשים לזולתם", נמצאים אנו למדים כי "האנשים לזולתם הם / מרפסת ללא מעקה", ובצד דימוי בוטה זה

* ש. תרצה: פרפרים נופלים בלילה (שירים); ספרית פועלים—הקיבוץ הארצי השומר הצעיר בשיתוף איגוד סופרי הקיבוץ הארצי, 1972; 47 עמ'.